Liisa Leppävirta

EU-oikeuden uusilla tutkimuslähteillä

Lakimies
7–8/2020
s. 1060–1080

HAKUSANAT: EU-oikeuden lähteet, Euroopan unionin tuomioistuin, empiirinen oikeustutkimus, EU-oikeus

1. Johdanto

Euroopan unionin oikeus on rikastuttanut suomalaista oikeuskulttuuria lähemmäs kolmenkymmenen vuoden ajan. Näinä vuosina suomalaisen oikeustieteen itseymmärrys EU-oikeudesta on kasvanut: Alkuaikojen ajatus EU-oikeudesta ”vieteriukkona” kansallisen oikeuden keskellä on väistynyt samalla kun EU-oikeus on kehittynyt ja laajentunut uusille oikeudenaloille.[1] EU-oikeuden substanssialojen opetus on integroitunut osaksi kansallisia oppiaineita säilyttäen kuitenkin keskeisen sisältönsä ja toimintalogiikkansa osalta tietynasteisen autonomian oikeustieteen opetuksessa. Oikeuslähdeopillisesti EU-oikeus on löytänyt paikkansa kansallisissa oikeuslähdeoppien hierarkioissa, jotka heijastavat EU-oikeuden etusijaperiaatetta EU-tuomioistuimen oikeuskäytännön ja perussopimukseen liitetyn julistuksen mukaisesti.[2] Käytännön tasolla totuus lienee luonnollisesti näitä harmonisia hierarkioita moninaisempaa.[3]

* *Liisa Leppävirta*, OTM, YTK, tohtorikoulutettava, Helsingin yliopisto.

1. Thomas Wilhelmsson, Vieteriukkoteoria EY-oikeudesta, s. 357–374 teoksessa Urpo Kangas – Pekka Timonen (toim.), Juhlajulkaisu Aulis Aarnio 1937 – 14/5 – 1997. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1997.
2. Etusijaperiaate on kehittynyt Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä. Ks. asiat C-6/64 Costa v E.N.E.L., ECLI:EU:C:1964:66, C-11/70 Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel Internationale Handelsgesellschaft, ECLI:EU:C:1970:114, C-106/77 Amministrazione delle finanze dello Stato v Simmenthal, ECLI:EU:C:1978:49, C-399/11 Melloni, ECLI:EU:C:2013:107 ja Euroopan unionin perussopimusten määräyksiä koskeva 17. julistus Euroopan unionin oikeuden ensisijaisuudesta. Suomalaisessa oikeustieteessä ETA-sopimuksen vaikutuksia suomalaiseen oikeuslähde- ja laintulkintaoppiin etusijaperiaate tunnistaen on hahmoteltu jo vuonna 1993, eikä EU-oikeuden oikeuslähdeopillista asemaa ole sittemmin suomalaisessa oikeustieteessä problematisoitu. Ks. Pekka Timonen, ETA-sopimuksen vaikutus suomalaiseen oikeuslähde- ja laintulkintaoppiin. Lakimies 4/1993, s. 583–597.
3. Tuorein esimerkki EU-oikeuden etusijan kyseenalaistavasta kansallisesta oikeuskäytännöstä on Saksan perustuslakituomioistuimen tuomio, joka liittyi Euroopan keskuspankin osto-ohjelmiin, jotka EU-tuomioistuin oli aiemmin katsonut EU-oikeuden mukaisiksi, mutta joita Saksan perustuslakituomioistuin arvioi eri tavalla. Saksan perustuslakituomioistuimen tuomio 5.

EU-oikeuden oikeuslähteistössä on kautta aikojen korostunut EU-tuomioistuimen merkitys EU-oikeuden auktoritatiivisena tulkitsijana. Näin ollen EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntö muodostaa tyypillisesti keskeisen lähdeaineiston EU-oikeuden tutkijalle. Vaikka EU-tuomioistuinta on perinteisesti kritisoitu sen argumentaation läpinäkyvyyden puutteesta esimerkiksi siksi, että tuomioistuin ei julkaise tuomareiden eriäviä mielipiteitä, voi tuomioistuin kuitenkin puhua oikeustieteen tutkijalle muullakin tavalla kuin tuomioidensa kautta.[4] EU-tuomioistuimen oikeudelliseen tulkintaprosessiin liittyy paljon muutakin kiinnostavaa aineistoa, jolla on tutkimuksellista merkitystä ja jota on nyt paremmin saatavilla tutkimuskäyttöön.

Tässä artikkelissa nostetaan esiin EU-tuomioistuimen oikeuskäytännön tutkimisen mahdollistavia uusia väyliä ja saatavilla olevia tiedonlähteitä. Kirjoitus tarkastelee yhtäältä EU-tuomioistuimen avoimuuskulttuuria ja -käytäntöjä hiljattain muuttanutta oikeuskäytäntöä, joka mahdollistaa tietyin reunaehdoin pääsyn tuomioiden ja julkisasiamiehen ratkaisuehdotusten lisäksi tuomioistuimelle jätettyihin osapuolten ja väliintulijoiden oikeudenkäyntikirjelmiin. Toisaalta artikkelin tarkoituksena on tarkastella tämän uuden tutkimusaineiston merkitystä EU-oikeuden metodologisten lähtökohtien valossa ja arvioida niitä uusia kysymyksenasetteluja, joita aineisto tarjoaa EU-oikeudelliselle tutkimukselle.

Oikeudenkäynnin osapuolten ja väliintulijoiden oikeudenkäyntikirjelmien analysointi mahdollistaa EU-tuomioistuimen oikeuskäytännön tutkimisen uusista näkökulmista. Yksittäisiä oikeudellisia tulkintakysymyksiä laajempana kysymyksenä tällä uudella aineistolla on mahdollisuus tuottaa lisätietoa erityisesti EU-oikeuden luonteesta diskursiivisena käytäntönä, johon osallistuvat erilaiset oikeuskulttuurit ja niiden edustajat kansallisista tuomioistuimista jäsenvaltioiden hallituksiin.[5] Laajentamalla EU-oikeuden tutkimuksen lähteistöä tuomioista tuomioistuinprosessissa tuotettuihin muihin asiakirjoihin pystytään konkreettisemmin hahmottamaan, miten erilaiset oikeuskulttuurit vaikuttavat tuomioihin. Lisäksi kyetään ainakin osittain ja dogmaattista tutkimusta selkeämmin arvioi-

toukokuuta 2020, 2 BvR 859/15. Suomalaisesta kansallisesta kontekstista tuoreena esimerkkinä voidaan mainita perustuslakivaliokunnan lausunto EU:n taloudellisiin elvytystoimiin liittyvästä valtioneuvoston selvityksestä, PeVL 16/2020 vp, jossa niin ikään haetaan suomalaisen valtiosääntöoikeuden näkökulmasta jossain määrin rajoja unionin toimivallalle.

4. Ks. esim. Mitchel de S.-O.-L'E Lasser, Judicial Deliberations: A Comparative Analysis of Judicial Transparency and Legitimacy. Oxford University Press 2009, jossa kirjoittaja vertaa EU-tuomioistuimen lainkäytön avoimuutta ja legitimiteettiä amerikkalaiseen ja ranskalaiseen tuomioistuinmalliin.
5. EU-tuomioistuimen dialogista erilaisten oikeudellisten toimijoiden kanssa ks. Allan Rosas, The European Court of Justice in Context: Forms and Patterns of Judicial Dialogue. European Journal of Legal Studies 1(2) 2008, s. 121–136.

maan sitä, mikä oikeuskulttuuri missäkin kysymyksessä tai asiakokonaisuudessa tarjoaa EU-oikeuteen vaikutteita.[6]

Asian taustoittamiseksi artikkelissa arvioidaan aluksi EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntöä EU-oikeudellisen tutkimuksen keskeisenä kohteena ja tuomioistuimen tutkimuksen tyypillisiä ja osin myös uusia metodologisia piirteitä ja suuntauksia. Taustoituksella pyritään erityisesti nostamaan esiin EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntöä koskevan tutkimuksen perinteisiä piirteitä ja toisaalta siihen liittyvää kritiikkiä. Tällä taustoituksella pyritään osoittamaan ja perustelemaan sitä, miksi juuri EU-oikeutta ja erityisesti sen diskursiivista luonnetta on hyödyllistä tutkia myös erilaisten oikeudellisten aineistojen valossa ja hyödyntämällä muutakin kuin perinteistä oikeusdogmaattista metodia. Tämän jälkeen siirrytään kuvaamaan EU-tuomioistuimen avoimuuskäytäntöjä ja niissä tapahtuneita muutoksia, jotka mahdollistavat EU-tuomioistuimen lainkäyttötoiminnan uudenlaisen tutkimisen. Artikkelin johtopäätöksinä perustellaan sitä, miksi erityisesti oikeustieteellisen tutkimuksen tulisi olla kiinnostunut saatavilla olevasta uudesta aineistosta.

Artikkelin aihe liittyy väitöskirjatutkimukseeni, jonka puitteissa olen kerännyt ja hyödynnän EU:n jäsenvaltioiden väliintulokirjelmistä koostettua aineistoa. Aineiston avulla tutkin muun muassa jäsenvaltioiden oikeudellista argumentaatiota EU-tuomioistuimessa liittyen Euroopan unionin toimielinten asiakirjajulkisuutta sääntelevän asetuksen (EY) N:o 1049/2001 (avoimuusasetus) soveltamiseen.[7] Väliintulokirjelmien analysointi muodostaa osan tutkimusta, jossa arvioidaan laajemmin myös muun aineiston ja metodien valossa asiakirjajulkisuussääntelyn eurooppalaistumista EU:n monitasoisessa hallintorakenteessa ja jäsenvaltioiden vaikutusta tässä prosessissa.

6. Oikeuskulttuurilla viitataan tässä yhteydessä EU:n eri jäsenvaltioiden oikeuskulttuureihin ja käsitellään niitä erillisinä. Eroa ei tässä ole tarkoitus tehdä perinteisillä jakolinjoilla mannermaiseen tai common law -kulttuureihin, vaikka selvää on, että EU:n jäsenvaltioiden sisällä eräiden jäsenvaltioiden oikeuskulttuurit ovat lähempänä toisiaan.
7. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1049/2001, annettu 30 päivänä toukokuuta 2001, Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission asiakirjojen saamisesta yleisön tutustuttavaksi. EYVL L 145, 31.5.2001, s. 43–48. Väitöskirjatutkimusta on laadittu osana Suomen akatemian rahoittamaa tutkimushanketta Transparency in the EU - from reaction to manifesto? (2017–2021), jonka puitteissa hyödynnetään muutenkin empiirisiä metodeja.

2. EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntö EU-oikeuden keskeisenä tutkimuskohteena

2.1. EU-tuomioistuin ja oikeudellinen dialogi

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 19 artiklan mukaan Euroopan unionin tuomioistuin

a) tekee ratkaisun jäsenvaltion, toimielimen taikka luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön nostamien kanteiden johdosta;
b) antaa kansallisten tuomioistuinten pyynnöstä ennakkoratkaisun unionin oikeuden tulkinnasta tai toimielinten antamien säädösten pätevyydestä;
c) tekee ratkaisun perussopimuksissa määrätyissä muissa tapauksissa.

EU-tuomioistuimessa käsiteltävät asiat voidaan jakaa neljään pääkategoriaan: jäsenvaltioiden tuomioistuinten tekemiin ennakkoratkaisupyyntöihin, jäsenvaltiota tai toimielintä vastaan nostettuihin suoriin kanteisiin, unionin yleisen tuomioistuimen antamia tuomioita koskeviin valituksiin ja suunnitteilla oleviin kansainvälisiin sopimuksiin liittymisen EU-oikeuden mukaisuutta koskeviin lausuntoihin. Näissä asiaryhmissä ennakkoratkaisuasiat edustavat tyypillisesti kansallisten ja EU-tuomioistuimen välistä dialogia, jota on myös käsitelty EU-oikeudellisessa tutkimuksessa suhteellisen paljon.[8] Vähemmälle huomiolle tutkimuksessa on jäänyt EU-tuomioistuimen käsittelemiin asioihin liittyvä oikeudellinen dialogi, jota käydään erityisesti jäsenvaltioiden hallitusten ja EU-tuomioistuimen välillä ennakkoratkaisuasioissa mutta myös suorien kanteiden puitteissa tai EU-tuomioistuimen lausuntoasioissa.[9]

8. Tutkimusta on tehty sekä politiikan tutkimuksen että EU-oikeuden tutkimuksen kontekstissa. Ks. esim. Arthur Dyèvre, European Integration and National Courts: Defending Sovereignty under Institutional Constraints? European Constitutional Law Review 9(1) 2013, s. 139–168; Karin Leijon, National courts and preliminary references: supporting legal integration, protecting national autonomy or balancing conflicting demands? West European Politics 2020; Anne-Marie Slaughter – Alec Stone Sweet – J.H.H. Weiler, The European Court and National Courts-Doctrine and Jurisprudence. Hart Publishing 1998; Monica Claes, The National Courts' Mandate in the European Constitution. Hart Publishing 2006. Kansallisesta tutkimuksesta Tuomas Ojanen, Ennakkoratkaisumenettely. Lakimiesliiton Kustannus 1996 ja Tuomas Ojanen, Eurooppa-tuomioistuimet ja suomalaiset tuomioistuimet. Lakimies 7–8/2005, s. 1210–1228.
9. Jäsenvaltioiden hallitusten rooliin väliintulijoina ennakkoratkaisuasioissa on viime vuosina kiinnitetty huomiota lähinnä politiikan tutkimuksessa. Ks. Julian Dederke – Daniel Naurin, Friends of the Court? Why EU governments file observations before the Court of Justice. European Journal of Political Research 57(4) 2018, s. 867–882. Aiemmasta tutkimuksesta Marie-Pierre F. Granger, When governments go to Luxembourg ... the influence of governments on the Court of Justice. European Law Review 29(1) 2004, s. 3–31. Belgian valtionasiamies Tristan Materne,

Jäsenvaltioiden hallitusten ja EU-tuomioistuimen välisen dialogin voidaan olettaa olevan luonteeltaan erilaista kuin jäsenvaltioiden tuomioistuinten ja EU-tuomioistuimen välinen dialogi, jossa kaksi institutionaaliselta asemaltaan samanlaista tahoa keskustelevat oikeudellisista tulkinnoista.[10]

Jäsenvaltioiden hallitusten ja EU-tuomioistuimen välisen oikeudellisen vuoropuhelun mahdollistaa EU-tuomioistuimessa käytössä oleva väliintulojärjestelmä, jonka perusteella muut kuin asianosaiset voivat osallistua tuomioistuimen käsittelyyn.[11] Väliintulijoina voivat toimia jäsenvaltiot ja unionin toimielimet ja lisäksi tuomioistuimen perussäännössä määritetyin ehdoin eräät muut tahot.[12] Komissio ”perussopimusten vartijana” osallistuu lähtökohtaisesti kaikkiin tuomioistuinasioihin. Jäsenvaltiot osallistuvat vaihtelevalla aktiivisuudella. Väliintulijat osallistuvat tuomioistuinprosessiin tukien joko kantajan tai vastaajan vaatimuksia esittäen samalla omat argumenttinsa EU-oikeuden oikeasta tulkinnasta. Nämä väliintulot voivat kertoa tutkijalle EU-oikeuden synnystä jotakin sellaista, joka erityisesti tutkimuksellisesta perspektiivistä on erityisen mielenkiintoista.

2.2. EU-oikeuden metodologisia peruskysymyksiä

EU-tuomioistuimen keskeisestä roolista EU-oikeuden luojana ja kehittäjänä on seurannut se, että myös EU-oikeudellinen tutkimus on luonteeltaan korostuneen tuomioistuinkeskeistä.[13] Myös suomalaisella lainoppineella EU-oikeuden doktriinin tutkiminen kääntyy lähes automaattisesti EU-tuomioistuimen oikeus-

La Procedure en intervention devant la cour de justice. Cahiers de Droit Europeen 49(1) 2013, s. 77–131.

10. Valtionasiamiesten muuttuvasta roolista ks. Marie-Pierre Granger, From the Margins on the European Legal Field: The Governments' Agents and their Influence on the Development of European Union Law, s. 55–72 teoksessa Antoine Vauchez – Bruno de Witte (eds), Lawyering Europe: European law as a transnational social field. Hart Publishing 2013. EU-tuomioistuimen suhtautumisesta jäsenvaltioiden väliintuloihin ks. Bruno de Witte, Democratic Adjudication in Europe – How Can the European Court of Justice Be Responsive to the Citizens? s. 129–144 teoksessa Michael Dougan – Niamh Nic Shuibhne – Eleanor Spaventa (eds), Empowerment and Disempowerment of the European Citizen. Bloomsbury Publishing 2012, s. 141.
11. Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 40 artikla.
12. Ks. Materne 2013, s. 85–90; Dinah Shelton, The Participation of Nongovernmental Organizations in International Judicial Proceedings. The American Journal of International Law 88(4) 1994, s. 611–642, 629; Jorge E. Viñuales, Human Rights and investment arbitration: the role of amici curiae. Revista Colombiana de Derecho Internacional (8) 2006, s. 231–273, 241. EU-tuomioistuimen oikeuskäytännöstä väliintulijoihin liittyen ks. Materne 2013, s. 90–112.
13. EU-oikeudellisen tutkimuksen keskittymisestä tuomioistuinkäytäntöön ks. Rob van Gestel – Hans-Wolfgang Micklitz, Why Methods Matter in European Legal Scholarship. European Law Journal 20(3) 2014, s. 292–316, 298. Oikeustieteen tehtävästä EU-tuomioistuimen aktivismin hillitsijänä ks. Anthony Arnull, Judicial activism and the European Court of Justice: how should academics respond? s. 211–232 teoksessa Marks Dawson – Bruno de Witte – Elise Muir (eds), Judicial Activism at the European Court of Justice. Edward Elgar 2013, s. 230–232.

käytännön analysointiin sekundaarioikeuden tulkintojen selvittämiseksi, koska EU-oikeuden säätämisvaiheessa ei synny sellaista kansallista käytäntöä vastaavaa esityöaineistoa, johon kansallisen lainsäädännön tutkija tai soveltaja on tottunut tulkinnoissaan tukeutumaan.[14] On totta, että yhtä systemaattista tulkinta-apua ei EU-oikeudellinen lainsäädäntöprosessi ajoittaisessa kaoottisuudessaan tarjoa, mutta tutkijalle EU-lainsäädännön valmisteluaineistoon perehtyminen voi tarjota hyvinkin keskeisiä vastauksia siihen, miksi jokin säännös on muotoiltu siten kuin se on lopullisessa säädöstekstissä, ja tätä kautta kysymykseen, mikä jäsenvaltio tai muu taho muotoiluun on vaikuttanut. Tätä aineistoa voi kuitenkin olla vaikea saada tutkijan käyttöön ainakaan täydellisenä. Lisäksi varsinaiseksi oikeuslähteeksi tästä aineistosta harvoin on, ja vaikka EU-tuomioistuin ajoittain etsii lainsäätäjän historiallista tahtoa valmisteluaineistosta, on tämä huomattavasti harvinaisempi tulkintametodi kuin sääntelyn tavoitteisiin tukeutuva teleologinen tulkinta.[15] Esityöaineiston puuttuessa lainopin tutkija suuntaa katseensa luonnollisesti tuomioistuimen tulkintakäytäntöön. EU-oikeudessa katse kohdistuu ensisijaisesti EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, joskin eräät käytännölliset reunaehdot huomioiden on mahdollista selvittää myös sitä, miten muiden jäsenvaltioiden tuomioistuimet ovat jotakin EU-oikeudellista kysymystä tulkinneet.[16]

EU-tuomioistuimen oikeuskäytännön teoreettisempi tutkimus on keskittynyt pitkälti EU-tuomioistuimen tulkinta- tai perustelumetodeihin.[17] Tulkintametodeista keskeisimmiksi usein nostetaan teleologinen tai kontekstuaalinen tulkinta, jota on pidetty tyypillisenä juuri EU-tuomioistuimen lainkäytössä.[18] EU-tuomioistuimen nykyinen presidentti *Koen Lenaerts* on yhdessä *José A. Gutiérrez-Fonsin* kanssa pyrkinyt avaamaan EU-tuomioistuimen tulkintameto-

14. Samuli Miettinen – Merita Kettunen, Travaux to the EU Treaties: Preparatory Work as a Source of EU Law. Cambridge Yearbook of European Legal Studies 17 2015, s. 145–167, 146–147; Timonen 1993, s. 596. Myös EU-säädösten säätämisvaiheessa syntyy kuitenkin valmisteluaineistoa, jota erityisesti kansalaisjärjestöt ovat pitäneet olennaisena lainsäädännön syntyprosessin seurattavuuden näkökulmasta. Ks. C-280/11 P neuvosto v. Access Info Europe ECLI:EU:C:2013:671. Vrt. myös Koen Lenaerts – Jose A Gutiérrez-Fons, To Say What the Law of the EU Is: Methods of Interpretation and the European Court of Justice. Columbia Journal of European Law 20(2) 2014, s. 3–61, 16–17.
15. Ks. Lenaerts – Gutiérrez-Fons 2014, s. 23–37.
16. Ks. Taina Pihlajarinne, Eurooppalaisen tuomioistuinkäytännön hyödyntäminen immateriaalioikeuden tutkimuksessa. Lakimies 4/2012, s. 547–558.
17. Varhaisesta teoreettisesta tutkimuksesta ks. esim. Joxerramon Bengoetxea, The Legal Reasoning of the European Court of Justice. Oxford University Press 1993.
18. Kansallisessa EU-oikeuden tutkimuksessa Juha Raitio on tutkinut kontekstualisuutta ja teleologisen tulkinnan roolia EU-tuomioistuimen tulkintakäytännössä, ks. Teleologia Eurooppaoikeudessa. Oikeus 3/2005, s. 276–297 ja Kontekstuaalisuus, Klamin finalismi ja EU-oikeus. Lakimies 4/2014, s. 519–541. Suvi Sankari on väitöskirjassaan keskittynyt EU-tuomioistuimen kontekstuaaliseen tulkintaan syväanalysoiden EU-tuomioistuimen argumentointikäytäntöjä tiettyjen perussopimusartiklojen osalta. European Court of Justice Legal Reasoning in Context. Europa Law Publishing 2013.

deja luokittelemalla klassiset tulkintametodit tekstuaaliseen, kontekstuaaliseen ja teleologiseen tulkitaan.[19] Nämä tyypilliset tulkintametodit ja niiden kuvaus erityisesti tuomioistuimen presidentin käytännöllisestä näkökulmasta osoittavat, miksi EU-tuomioistuimen lainkäytön tutkimuksessa dogmaattista metodia voi täydentää muilla lähestymistavoilla.

Lenaertsin ja Gutiérrez-Fonsin systematisoinnin mukaan tekstuaalisella tulkinnalla tarkoitetaan säännöksen sanamuodon mukaista tulkintaa, joka toimii lähtökohtana myös EU-tuomioistuimen tulkintatyössä ja joka korostuu erityisesti sellaisilla EU-oikeuden politiikkasektoreilla, joilla oikeusvarmuudella on keskeinen merkitys, kuten esimerkiksi rikosoikeudessa.[20] Tekstuaalinen tulkinta muodostaa lähtökohdan kaikkien tuomioistuinten toiminnassa, mutta erityisesti EU-oikeudessa se on usein riittämätön metodi EU-oikeudellisen säännöksen sisällön selvittämiseksi.[21] Tueksi tarvitaan muunlaisia metodeja.

Kontekstuaalisuus ja teleologinen tulkinta muodostavat EU-tuomioistuimen perinteisten tulkintametodien ytimen. Osaksi tätä kontekstin huomioivaa tulkintaa Lenaerts ja Gutiérrez-Fons lukevat systemaattisen tulkinnan, joka perustuu ajatukselle lainsäätäjän rationaalisuudesta ja siitä, että lainsäätäjä pyrkii huomioimaan EU-säädösten johdonmukaisen tulkinnan myös lainsäädäntötyössä. Näin ollen jokaista EU-säännöstä tulisi tulkita osana sitä laajempaa normatiivista kokonaisuutta ja siten, ettei yksittäisen säännöksen tulkinnan ja sääntelykokonaisuuden välille synny ristiriitaa.[22] Teleologisen tulkinnan keskeinen rooli EU-oikeudessa selittyy Lenaertsin ja Gutiérrez-Fonsin mukaan perussopimusten tavoiteluonteisella sääntelyllä, joka sellaisenaan edellyttää tavoitteisiin kiinnittyvää ja niitä parhaiten palvelevaa tulkintametodia. Perussopimusten määräysten väljyys ja sekundaarilainsäädännön teknisyys edellyttävät lainsäädännön tulkitsijalta tietynlaista kiinnittymistä perussopimuksista seuraaviin EU-oikeuden tavoitteisiin.[23] Näiden kolmen perinteisen tulkintametodin rinnalle Lenaerts ja Gutiérrez-Fons nostavat EU-oikeuden johdonmukaisen tulkinnan niin kansainvälisen oikeuden kuin jäsenvaltioille yhteisen valtiosääntöperinteen näkökulmasta. EU-tuomioistuin on käyttänyt oikeuslähteenään muun muassa sellaisia yleisiä oikeusperiaatteita, jotka kaikki jäsenvaltiot jakavat.[24] Tällaisen vertailevan metodin hyödyntämisessä Lenaerts ja Gutiérrez-Fons korostavat EU-tuomioistuimen mahdollisuutta käydä dialogia kansallisten tuomioistuinten kanssa.[25]

19. Lenaerts – Gutierrez-Fons 2014.
20. Ibid., s. 8–10.
21. Ibid., s. 8–16.
22. Ibid., s. 17.
23. Ks. myös Gareth Davies, The European Union Legislature as an Agent of the European Court of Justice. Journal of Common Market Studies 54(4) 2016, s. 846–861, 848.
24. Yhdistetyt asiat C-46/93 & C-48/93, Brasserie du Pecheur SAv. Bundesrepublik Deutschland and The Queen / Secretary of State for Transport, exparte: Factortame ym, ECLI:EU:C:1996:79.
25. Lenaerts – Gutiérrez-Fons 2014, s. 47.

Edellä mainittujen kontekstuaalisen, teleologisen, johdonmukaisen tai systemaattisen tulkinnan hyödyntäminen edellyttää EU-tuomioistuimelta erilaisiin lähdeaineistoihin tutustumista.[26] Näin ollen jo pelkästään EU-tuomioistuimen tulkintametodeja koskevan teoreettisen tutkimuksen näkökulmasta saattaa olla kiinnostavaa tietää, miten esimerkiksi jäsenvaltiot ja muut väliintulijat ovat tuomioistuimessa argumentoineet. Myös perinteinen EU-oikeudellinen dogmaattinen analyysi voi hyötyä sen tutkimisesta, miten osapuolet ja väliintulijat ovat EU-tuomioistuimessa argumentoineet. Väliintulijoina toimivien jäsenvaltioiden ja osapuolten argumentit voivat antaa tuomioistuimelle sitä kontekstia ja vertailevaa tietoa, jota tuomioistuinkin tulkinnassaan avoimesti hyödyntää. Jäsenvaltioiden argumenttien analysointi tutkimuksessa mahdollistaa tietynlaisen tuomioistuimen tulkinnan rekonstruoinnin ja läpivalaisun, jota ei välttämättä pystyisi tekemään pelkän julkaistun ratkaisun perusteella jo siitä syystä, että ratkaisuihin saatetaan kirjata hyvin suppeasti tai selektiivisesti väliintulijoiden argumentteja. Ottaen huomioon EU-tuomioistuimen edellä mainitut keskeiset tulkintametodit, EU-oikeudellisten lähteiden avoimuus ja tuomioistuinkäytännön keskeinen rooli EU-oikeudellisessa tutkimuksessa tarjoaa EU-oikeus erityisen otollisen kohteen sellaiselle oikeustutkimukselle, jossa hyödynnetään erilaisia metodeja monipuolisesti. Tällöin tutkimukseen tarvitaan myös monipuolinen tutkimusaineisto, joka ei rajoitu pelkästään EU-tuomioistuimen ratkaisuun ja sen raportointiin.

Eurooppaoikeuden kontekstissa on dogmaattisen tutkimuksen ohella tehty jossain määrin myös enemmän empiirisesti orientoitunutta oikeustutkimusta, jossa keskiössä on ollut nimenomaan EU-tuomioistuimen toiminnan empiirinen (usein määrällinen) analyysi.[27] Tällaista tutkimusta on viime vuosina tehty erityisesti Pohjoismaissa.[28] Tuomioistuimen tuottamat tuomiot voivat toimia yhtä lailla empiirisen analyysin kohteena kuin dogmaattisen. On nähdäkseni jossain

26. Komission aktiivisesta roolista EU-tuomioistuimessa erityisesti EU-oikeudellisen normin syntyhistorian kuvaajana, Luis Romero Requena, La Commission devant la Cour de justice: l'exemple de la procédure préjudicielle, s. 155–166 teoksessa Allan Rosas – Egils Levits – Yves Bot (eds), The Court of Justice and the Construction of Europe: Analyses and Perspectives on Sixty Years of Case-law. Asser Press 2013, s. 158. EU-oikeudellisen oikeuslähdeopin avoimuudesta ks. Bengoetxea 1993, s. 79–80, joka mainitsee perussopimusten ja johdetun oikeuden ohella myös vertailevan oikeuden ja yleiset oikeusperiaatteet EU-tuomioistuimen EU-oikeudellisina lähteinä.
27. Rajanvedosta lainopillisen ja empiirisen oikeustutkimuksen välillä ks. Anssi Keinänen – Ulla Väätänen, Empiirinen oikeustutkimus – mitä ja milloin? s. 246–271 teoksessa Tarmo Miettinen (toim.), Oikeustieteellinen opinnäyte – artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta, Edita Publishing Oy 2016, s. 252–253.
28. Ks. esim. Tanskan kansallisen tutkimussäätiön rahoittama mittava kansainvälisiä tuomioistuimia tutkinut huippuyksikkö iCourts. https://jura.ku.dk/icourts/. EU-oikeudelliseen empiiriseen tutkimukseen on viime vuosina erikoistuneet Euroopan yliopistoinstituutin (EUI) professori Urška Šadl, joka on yhteistyössä Uumajan yliopiston professori Johan Lindholmin ja Helsingin yliopiston tutkimuskoordinaattori Suvi Sankarin kanssa perustanut empiirisen oikeustieteen tutkijoiden verkoston NoLesLawn. https://noleslaw.net/.

määrin häilyvää, milloin dogmaattinen analyysi muuttuu empiiriseksi. Rajanvetoon vaikuttaa myös tutkimuksen tiedonintressi ja asetetut tutkimuskysymykset.[29] Kun tutkimuksen ensisijaisena tavoitteena ei ole selvittää voimassaolevan oikeuden sisältöä, voi analyysin kannalta relevantiksi nousta muu tuomioistuinprosessissa syntyvä aineisto.

Empiiristä EU-oikeudellista tutkimusta on viime vuosina tehty enemmän, lähinnä kansainvälistä oikeustutkimuksen kehitystä seuraten.[30] *Gareth Davies* on katsonut, että erityisesti EU-oikeus sen edellä mainitun tavoiteorientoituneisuuden vuoksi tarjoaa otollisen maaperän empiiriselle oikeustutkimukselle. Davies pitää EU-oikeuden luonnetta myös yhtenä syynä tietynlaiselle turhautumiselle dogmaattiseen EU-oikeudelliseen tutkimukseen, joka rajoittuneisuutensa ja formalisminsa vuoksi voi tarjota vastauksia vain tietynlaisiin kysymyksiin. Davies katsoo, että EU-oikeuden tutkijan on siirryttävä tekstuaalisesta tulkinnasta ja metodista eteenpäin erityisesti voidakseen osallistua EU-oikeudelliseen politiikkadebattiin. Davies näkee empiirisen oikeustutkimuksen arvon erityisesti siinä, että se mahdollistaa osallistumisen ja vaikuttamisen tietystä oikeudellisesta ilmiöstä käytävään yhteiskunnalliseen keskusteluun.[31]

Keskustelu empiirisestä EU-oikeuden tutkimuksesta linkittyy myös yleisempään keskusteluun EU-oikeuden metodeista. *Rob van Gestel* ja *Hans-Wolfgang Micklitz* ovat korostaneet, että riskinä on se, että EU-oikeudellisesta tutkimuksesta tulee lähinnä oikeuskäytäntöön keskittyvää oikeustapausjournalismia, jonka tulkinnassa hyödynnetään samoja metodeja kuin EU-tuomioistuimen omassa oikeudellisessa tulkinnassa. Näin ollen EU-oikeudellinen tutkimus voi menettää kriittisyytensä, jos tutkimus nojaa EU-tuomioistuimen käytäntöön ja hyödyntää tuomioistuimen kanssa samaa metodologiaa reflektoimatta käytäntöä suhteessa joko teoreettiseen tai muuhun empiiriseen aineistoon.[32]

Yksi tapa yhdistää empiiristä ja oikeusdogmaattista tutkimusta on pureutua EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntöön erilaisista tulokulmista ja erilaisia tutki-

29. Tapio Määttä viittaa ympäristöoikeuden tutkimuksen kontekstissa ”kevytempiriaan” silloin kun tutkimuksessa käytetään runsaasti tuomioistuinten julkaisemattomia ratkaisuja, mutta tutkimusintressi kiinnittyy edelleen lainopilliseen tiedonintressiin. Tapio Määttä, Metodinen pluralismi oikeustieteessä – Ympäristöoikeudellisen tutkimuksen suuntaukset ja menetelmät, s. 135–245 teoksessa Miettinen (toim.) 2016.
30. Kansallisesta eurooppaoikeudellisesta empiirisestä tutkimuksesta ks. Emilia Korkea-aho – Päivi Leino-Sandberg, Juristi asiantuntijana – haastattelut eurooppaoikeudellisen tutkimuksen lähteenä. Lakimies 7–8/2017, s. 1036–1053, 1040. Teoreettisesti empiirinen oikeustutkimus liitetään oikeusrealismin traditioon. Ks. esim. Mark C. Suchman – Elizabeth Mertz, Toward a New Legal Empiricism: Empirical Legal Studies and New Legal Realism. Annual Review of Law and Social Science 6 2010, s. 555–579 ja Thomas J. Miles - Cass R. Sunstein The New Legal Realism. The University of Chicago Law Review 75(2) 2008, s. 831–851.
31. Gareth Davies, The Relationship between Empirical Legal Studies and Doctrinal Legal Research. Erasmus Law Review 2 2020.
32. van Gestel – Micklitz 2014, s. 298–299. Vrt. De Witte 2012, s. 144.

muskysymyksiä esittäen. Kysymykset saattavat osittain saada vastauksensa tai inspiraationsa dogmaattisesta tiedonintressistä, mutta empiirisellä aineistolla ja analyysillä pystytään tuottamaan dogmaattisen tutkimuksen rinnalle myös muuta uutta informaatiota, jonka valossa tietyt dogmaattiset tulkinnat osoittautuvat enemmän tai vähemmän relevanteiksi.

Suhteellisen tuore esimerkki empiirisestä EU-oikeudellisesta tutkimuksesta on *Mattias Derlénin, Johan Lindholmin* ja *Daniel Naurinin* tutkimus Iso-Britannian aktiivisuudesta EU-tuomioistuimessa.[33] Tutkimuksessa selvitettiin ensisijaisesti määrällisesti sitä, kuinka aktiivisesti Iso-Britannia on jäsenvaltiona osallistunut EU-tuomioistuimen käsittelyihin ja esimerkiksi sitä, mitkä jäsenvaltiot ovat useimmiten osallistuneet tuomioistuimessa samoihin prosesseihin kuin Iso-Britannia. Tämän määrällisen analyysin perusteella kirjoittajat argumentoivat Iso-Britannialla olleen merkittävä rooli EU-oikeuden kehittämisessä erityisesti EU-tuomioistuimessa.[34] Tutkimuksella on pystytty osoittamaan Iso-Britannian aktiivisuus, mutta tarkempi analyysi siitä, miksi ja missä asioissa Iso-Britannia on ollut aktiivinen edellyttäisi laadullisen lähestymistavan. Empiirisillä tutkimuksella on myös pyritty selvittämään, miksi Pohjoismaiden (Ruotsin ja Tanskan) tuomioistuimet käyttävät huomattavan vähän ennakkoratkaisumenettelyä EU-oikeuden tulkintojen varmistamiseksi tai ylipäänsä osallistuvat vain vähän EU-oikeuden kehittämiseen EU-tuomioistuimessa.[35] Toisaalta empiirisesti orientoituneella EU-tuomioistuimen tutkimuksella on pyritty vastaamaan sellaisiin kysymyksiin kuten, miksi joistain tuomioista tulee EU-oikeudessa ns. johtavia ratkaisuja.[36]

Empiirisesti orientoitunutta oikeustutkimusta voi tehdä hyvin monella tavalla. Lähtökohtaisesti siinä ovat korostuneet määrälliset tutkimusmenetelmät, mutta toisaalta laadullinen tutkimus eroaa menetelmällisesti vähemmän oikeusdogmaattisesta tutkimuksesta, jolloin laadullisen ja dogmaattisen tutkimuksen yhdistäminen saattaakin osoittautua oikeustieteen tutkijalle luontevimmaksi. Edellä kuvatun EU-oikeuden luonteen vuoksi niin empiirinen kuin dogmaattinen tai erityisesti niitä yhdistävä EU-oikeuden tutkimus voi hyötyä muunkin aineiston käytöstä kuin tuomioiden ja julkisasiamiehen ratkaisuehdotusten.

33. Mattias Derlén – Johan Lindholm – Daniel Naurin, You're Gonna Miss Me When I'm Gone! The Impact of Brexit on Member States' Contribution to the Case Law of the CJEU. Europarättslig tidskrift 3/2019, s. 381–395.
34. Tyypillistä EU-tuomioistuinta koskevalle empiiriselle tutkimukselle on edelleen se, että sitä tehdään usein politiikan tutkimuksen piirissä. Juristien ja yhteiskuntatietelijöiden tekemän tutkimuksen eroista ks. Korkea-aho – Leino-Sandberg 2017, s. 1041.
35. Marlene Wind, The Nordics, the EU and the Reluctance towards Supranational Judicial Review. Journal of Common Market Studies 48(4) 2010, s. 1039–1064 ja Marlene Wind – Dorte Sindbjerg Martinsen – Gabriel Pons Rotger, The Uneven Legal Push for Europe: Questioning Variation when National Courts go to Europe. European Union Politics 10(1) 2009, s. 63–88.
36. Urška Šadl – Yannis Panagis, What is a Leading Case in European Union Law: An Empirical Analysis. European Law Review 40(1) 2015, s. 15–34.

Seuraavassa jaksossa kuvataan EU-tuomioistuimen avoimuussääntelyä ja -käytäntöjä ja sen kautta tuomioiden ja ratkaisuehdotusten rinnalle tulleita uusia lähteitä, joita EU-oikeudellisessa tutkimuksessa on nykyisin mahdollista hyödyntää.

3. EU-tuomioistuimen tutkimuksen lähteet

3.1. EU-tuomioistuimen avoimuussääntely ja -käytännöt

EU-tuomioistuimen toiminnan avoimuudesta ja pääsystä tuomioistuimen materiaaleihin on kirjoitettu akateemisesta näkökulmasta vain vähän suhteutettuna muuhun EU-toiminnan avoimuutta koskevaan tutkimukseen. *Alberto Alemannon* ja *Oana Stefanin* vuonna 2014 ilmestynyt artikkeli summaa kattavasti EU-tuomioistuimen avoimuussääntelyä ja käytäntöjä niin tuomioistuimen toiminnan legitimiteetin näkökulmasta kuin käytännöllisestä näkökulmasta.[37] Artikkelissa esitetään myös jonkin verran selkeitä kehitysehdotuksia.[38] Artikkelin ilmestymisen jälkeen EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntö on jossain määrin kehittynyt ja selkeyttänyt oikeustilaa tuomioistuimen toiminnan avoimuutta parantaen. Tässä jaksossa käydään läpi tiiviisti EU-tuomioistuimen avoimuuskäytäntöjä sekä selkeytynyttä oikeustilaa erityisesti oikeudenkäyntikirjelmien julkisuuden ja saatavuuden osalta. Tämän jälkeen siirrytään analysoimaan, minkälaisia uusia mahdollisuuksia EU-oikeudelliselle tutkimukselle selkeytynyt oikeustila mahdollistaa.

Euroopan unionin tuomioistuin koostuu unionin tuomioistuimesta ja yleisestä tuomioistuimesta. Tuomioistuimen toimivaltaa ja toimintaa sääntelevät EU:n perussopimukset, Euroopan unionin tuomioistuimen perussääntö, tuomioistuinten työjärjestykset sekä eräät muut päätökset.[39] Perussopimuksissa määrätään unionin toiminnan avoimuudesta.[40] SEUT 15 artikla sisältää kui-

37. Alberto Alemanno – Oana Stefan, Openness at the Court of Justice of the European Union: Toppling a taboo. Common Market Law Review 51(1) 2014, s. 97–139.
38. Kehitysehdotuksia nousee esiin myös Maija Dahlbergin vertailevassa artikkelissa, jonka valossa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on läpinäkyvyydessään progressiivisempi. Increasing Openness of Court Proceedings – Comparative Study on Public Access to Court Documents of the European Courts. Tidsskrift for Rettsvitenskap 132(3–4) 2019, s. 307–341.
39. Ks. https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7040/fi/ ja https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7031/fi/
40. Alemanno – Stefan 2014, s. 101. Avoimuusvelvoitteen ulottamisesta nimenomaisesti EU-tuomioistuimen toimintaan ks. Päivi Leino, Just a little sunshine in the rain: the 2010 case law of the European Court of Justice on access to documents. Common Market Law Review 48(4) 2011, s. 1215–1252, 1220.

tenkin keskeisen poikkeuksen avoimuusvelvoitteesta koskien nimenomaan EU-tuomioistuimen lainkäyttöä. Alemanno ja Stefan ovat huomauttaneet, että tämä rajanveto ei ole täysin yksiselitteinen.[41] Voidaankin katsoa, että Euroopan unionin tuomioistuin on perussopimusten tasolla yleisesti velvoitettu ainakin jonkinlaiseen avoimuuden toteuttamiseen toiminnassaan.

Sekä unionin tuomioistuimen että unionin yleisen tuomioistuimen istunnot ovat perussäännön 31 artiklan mukaan julkisia. Unionin tuomioistuin voi erityisin perustein viran puolesta tai asianosaisten pyynnöstä päättää suljetusta käsittelystä.[42] Myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa turvataan oikeus julkiseen oikeudenkäyntiin. Unionin tuomioistuimen suulliset istunnot ovat näin ollen lähtökohtaisesti julkisia, ja tuomioistuimen verkkosivustolla ylläpidetään kalenteria, josta voi seurata istuntojen ajankohtia.[43] Istuntoja ei kuitenkaan voi seurata sähköisesti eikä tallenteita julkaista. Mikäli haluaa seurata tuomioistuimen istuntoa ja sitä kautta saada tarkempaa tietoa esimerkiksi osapuolten ja väliintulijoiden argumenteista, on ainoa vaihtoehto saapua fyysisesti paikalle Luxemburgissa tapahtuvaan käsittelyyn.[44]

Aiemmin tuomioistuimen esittelevä tuomari laati istuntoa varten raportin, johon tiivistettiin käsittelyyn osallistuneiden osapuolten ja väliintulijoiden kirjalliset argumentit. Nämä raportit laadittiin ensisijaisesti osapuolten käyttöön ennen istuntoa, mutta raportit olivat julkisia myös laajemmalle yleisölle.[45] Sittemmin raporttien laatimisesta on luovuttu, jolloin unionin tuomioistuimen käsittelyn asiakirja-aineistosta julkaistaan ainoastaan mahdollinen julkisasiamiehen ratkaisuehdotus ja tuomioistuimen ratkaisu.[46] Tuomioihin kirjataan vaihtelevasti osapuolten ja väliintulijoiden argumentointia. Tuomioihin otettavat kirjaukset ovat niin sattumanvaraisia ja vaihtelu referointitavasta niin laajaa, että pelkästään tuomioihin kirjatun perusteella ei ole mahdollista tehdä tutkimuksellisesti mielekästä analyysiä esitetyistä argumenteista. Esittelevä tuomari laatii edelleen molemmissa tuomioistuimissa alustavan kertomuksen,

41. Alemanno – Stefan 2014, s. 113–116.
42. Ks. unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 79 artikla ja unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 109 artikla.
43. Ks. https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_17661/en/
44. Euroopan unionin tuomioistuimen perussääntö ja tuomioistuinten työjärjestykset mahdollistavat tietyissä olosuhteissa myös jälkikäteisen tutustumisen istuntojen pöytäkirjoihin ja istunnosta nauhoitettuun tallenteeseen, mutta tämä mahdollisuus vaikuttaa perussäännön ja työjärjestysten perusteella rajatun vain hyvin suppealle joukolle eli lähinnä asianosaisille, jäsenvaltioille ja komissiolle sekä unionin sille toimielimelle, elimelle tai laitokselle, joka on hyväksynyt säädöksen, jonka pätevyys tai tulkinta on riidan kohteena (unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 84 ja 85 artiklat, unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 114–115 artiklat sekä perussäännön 23 artikla).
45. Alemanno – Stefan 2014, s. 130.
46. Julkisasiamies Michal Bobekin ratkaisuehdotus asiassa C-213/15 P komissio v. Breyer, ECLI:EU:C:2017:563, kohta 119 ja Dahlberg 2019, s. 316.

mutta tämä jää tuomioistuimen sisäisenä lainkäyttöön liittyvänä asiakirjana asiakirjajulkisuuden ulkopuolelle.[47] Tuomioistuinten perussäännön 35 artiklan mukaan unionin tuomioistuimen neuvottelut ovat salaisia ja pysyvät sellaisina. Näin ollen tuomioistuinten lainkäyttöön liittyvät ja erityisesti tuomioistuimen sisäiseen menettelyyn liittyvät asiakirjat on vahvasti suljettu asiakirjajulkisuuden ulkopuolelle, mikä rajoittaa myös mahdollisuuksia tutkia tuomioistuimen toimintaa, vaikka muita valideja perusteluja tällaiselle rajaamiselle on varmasti esitettävissä.[48] Yhtenä keinona tuomioistuimen lainkäytön avaamiseksi on esitetty eriävien mielipiteiden kirjaamista ja julkaisua, johon liittyy kuitenkin merkittävä määrä muita pidäkkeitä.[49] Toisaalta julkisasiamiehen roolin ja ratkaisuehdotuksen on nähty paikkaavan tätä puutetta.[50]

Euroopan unionin yleisen tuomioistuimen osalta sen työjärjestys periaatteessa tarjoaa jonkinlaisen mahdollisuuden tutustua unionin yleisen tuomioistuimen presidentin luvalla tiettyä asiaa koskevaan asiakirja-aineistoon. Tämä mahdollisuus sisältää kuitenkin merkittävässä määrin tuomioistuimen presidentin harkintavaltaa, joka työjärjestyksen perusteella ei vaikuta olevan sidottu mihinkään edellytyksiin tai kriteereihin.[51]

Tuomioita ja ratkaisuehdotuksia syvemmälle tähtäävää oikeudellista tutkimusta on näin ollen ollut suhteellisen mahdotonta tehdä vielä viime vuosiin asti.[52] Saatavilla olevan aineiston rajallisuus on saattanut rajata mahdollisia tutkimuskysymyksiä ja ohjata erityisesti oikeudellisia tutkimuskohteita tiettyyn dogmaattiseen suuntaan.[53] Tähän on kuitenkin tullut viime vuosina

47. Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 59 artikla ja unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artikla.
48. Julkisasiamies Bobek korostaa erityisesti kustannustehokkuutta, koska esimerkiksi suullista käsittelyä varten laadittuihin raportteihin liittyi myös käännöskustannuksia. Julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotus asiassa C-213/15 P komissio v. Breyer, kohta 119.
49. Näiden pidäkkeiden analyysistä ks. Josef Azizi, Unveiling the EU Courts' Internal Decision-Making Process: A Case for Dissenting Opinions? ERA Forum 12 2011, s. 49–68.
50. Alemanno – Stefan 2014, s. 132.
51. Työjärjestyksen 38(2) artikla, ks. myös julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotus asiassa C-213/15 P komissio v. Breyer, kohta 112.
52. Poikkeuksena tästä voidaan kuitenkin mainita esimerkiksi Antoine Vauchezin tutkimus tuomioistuimen van Gend en Loos -ratkaisusta, jossa ei kuitenkaan tutkita EU-tuomioistuimelle jätettyjä kirjelmiä, vaan valotetaan muilla tavoin tuomion läpimurtoa erityisesti sen kautta, miten tuomion kirjoittamiseen osallistuneet toimijat vaikuttivat ratkaisun hyväksyntään julkisuudessa. Antoine Vauchez, The transnational politics of judicialization. Van Gend en Loos and the making of EU polity. European Law Journal, 16(1) 2010, s. 1–28, 13–15.
53. EU-tuomioistuimen verrattain heikko avoimuus ei ole esimerkiksi mahdollistanut juurikaan systemaattisen strategisen analyysin tekemistä EU-tuomioistuimen käytännöstä. Tuomioistuinten strategisesta analyysistä ks. Lee Eptein – Tonja Jacobs, The Strategic Analysis of Judicial Decisions. Annual Review of Law and Social Science 6 2010, s. 341–458. Avoimuuden puutteen vaikutuksesta EU-tuomioistuimen vastuunalaisuuteen erityisesti kansalaisten näkökulmasta ks. De Witte 2012, s. 136–137.

selventäviä muutoksia, jotka eivät kuitenkaan vielä näy ainakaan merkittävässä mittakaavassa EU-oikeudellisessa tutkimuksessa.

Koska oikeus saada tutustuttavaksi asiakirjoja ei koske SEUT 15(3) artiklasta johtuvan rajauksen perusteella EU-tuomioistuinta kuin silloin, kun se hoitaa hallinnollisia tehtäviään, ei tuomioistuimella ole oikeudellista velvoitetta vastata asiakirjapyyntöihin, jotka koskevat sen lainkäytössä kertyneitä asiakirjoja.[54] EU-tuomioistuin ei julkaise oikeudenkäyntikirjelmiä, eivätkä ne ole lähtökohtaisesti saatavilla EU-tuomioistuimesta pyydettäessä. Vaihtoehdoksi erityisesti eri jäsenvaltioiden osalta on jäänyt kirjelmien pyytäminen kunkin jäsenvaltion viranomaisilta eli lähtökohtaisesti jokaisen jäsenvaltion valtionasiamiehiltä.[55] Tällaisiin asiakirjapyyntöihin sovelletaan lähtökohtaisesti kunkin jäsenvaltion omia viranomaisten toiminnan julkisuutta määrittäviä sääntöjä, jolloin tulkinnat jäsenvaltioittain voivat vaihdella merkittävästi.[56]

3.2. Minkälaista uutta aineistoa EU-tuomioistuimesta on saatavilla ja mitä aineistolla voi tutkia?

EU-tuomioistuimen viimeaikainen oikeuskäytäntö on avannut uusia mahdollisuuksia saada EU-tuomioistuimessa esitettyjä oikeudenkäyntikirjelmiä tutustuttavaksi. Oikeudenkäyntikirjelmien julkisuutta koskeva keskeinen tuomio annettiin asiassa C-514/07 P Ruotsi ym. v. API ja komissio.[57] Asiassa kyse oli komission laatimien oikeudenkäyntikirjelmien julkisuudesta. Belgiassa toimiva toimittajajärjestö API pyysi komissiolta EU:n toimielimiä koskevan avoimuus-

54. Alemanno ja Stefan pitävät kysymystä osittain epäselvänä, mutta selvää on, että EU-tuomioistuin ei aktiivisesti julkaise näitä asiakirjoja, eikä tuomioistuimen asiakirjajulkisuutta tarkemmin sääntelevä päätös myöskään koske näitä asiakirjoja. Unionin tuomioistuimen päätös, annettu 26 päivänä marraskuuta 2019, yleisön oikeudesta tutustua Euroopan unionin tuomioistuimen hallussa sen hallinnollisten tehtävien hoitamiseksi oleviin asiakirjoihin EUVL C 45, 10.2.2020, s. 2–7. Kirjoittajat katsovat, että selvää on, että pääsääntöisesti oikeudenkäyntikirjelmiä ei luovuteta yleisölle, joskin tästä voi olla rajattuja poikkeuksia. Alemanno – Stefan 2014, s. 123.
55. Dahlberg 2019, s. 320–321.
56. Esimerkiksi EU:sta eronneessa jäsenvaltiossa Iso-Britanniassa valtionasiamiehen oikeudenkäyntikirjelmät ovat lähtökohtaisesti salassa pidettäviä perustuen kansalliseen asiakirjojen julkisuutta sääntelevään lakiin (Freedom of Information Act 2000, Section 32). Suomessa kyseiset asiakirjat voivat tulla salassapidettäviksi lähinnä julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 2 kohdan kansainvälisten suhteiden suojaa koskevan salassapitoperusteen nojalla. Omassa väitöskirjatutkimuksessani olen asiakirjajulkisuussääntelyn nojalla pyytänyt oikeudenkäyntikirjelmiä komissiolta ja suoraan eri jäsenvaltioilta ja pyyntöihin on poikkeuksetta suhtauduttu myönteisesti tapauksissa, joissa oikeudenkäynti asiassa on päättynyt. Asiakirjapyynnöistä aineistonkeruumetodina ks. Kevin Walby – Mike Larsen, Access to Information and Freedom of Information Requests: Neglected Means of Data Production in the Social Sciences. Qualitative Inquiry 18(1) 2012, s. 31–42.
57. C-514/07 P Ruotsi ym. v. API ja komissio, ECLI:EU:C:2010:541.

asetuksen nojalla oikeutta saada tutustua kaikkiin kirjelmiin, jotka komissio oli esittänyt unionin tuomioistuimissa eräissä valtiontukiin ja kilpailuoikeuteen liittyneissä tuomioistuinasioissa. Komissio luovutti vain pienen osan pyydetyistä kirjelmistä ja kieltäytyi suurimman osan luovuttamisesta vedoten unionin toimielinten asiakirjajulkisuutta sääntelevän avoimuusasetuksen 4 artiklan tuomioistuinmenettelyä sekä tarkastus-, tutkinta- ja tilintarkastustoimien tarkoitusten suojaan. Osa asiakirjoista liittyi sellaisiin tuomioistuinmenettelyihin, jotka pyynnön hetkellä olivat vielä vireillä tuomioistuimessa tai niillä oli yhteys vireillä oleviin tuomioistuinmenettelyihin.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että tuomioistuinmenettelyjen suojaa koskeva poikkeus kattaa selvästi ja kokonaisuudessaan oikeudenkäyntikirjelmät siihen asti, kunnes tuomioistuinmenettely on edennyt istuntovaiheeseen, jolloin niihin voitiin soveltaa ns. salassapito-olettamaa, kunnes asiaa on käsitelty tuomioistuimen suullisessa istunnossa. Toiseksi se katsoi, että komission asiakirjapyynnön epäämispäätös, joka perustui pyydetyissä kirjelmissä käsitellyn jo päättyneen asian ja vireillä olleen asian väliseen läheiseen yhteyteen, ei ollut perusteltu. Tuomioistuin katsoi, että pelkästään sen seikan, että tuomioistuimessa ratkaistussa asiassa jo esitettyjä väitteitä voidaan käsitellä myös toisessa samanlaisessa asiassa, ei mitenkään voida katsoa aiheuttavan riskiä siitä, että vielä vireillä olevaa tuomioistuinmenettelyä voidaan vahingoittaa. Kolmanneksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että avoimuusasetuksen tutkintatoimia koskevalla 4 artiklan 2 kohdan kolmannella alakohdalla ei voitu suojata tuomiolla jo ratkaistuun rikkomusmenettelyyn liittyviä asiakirjoja. Näin ollen mitään laiminlyöntien olemassaolon osoittavaa tutkintatoimea ei voitu enää vaarantaa ilmaisemalla tietoja pyydetyistä asiakirjoista.[58] Ensimmäisen oikeusasteen tuomiosta valitti yhteisöjen tuomioistuimeen useampi taho. Yhteisöjen tuomioistuin päätyi omassa arviossaan pysyttämään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion.[59]

Tuomion perusteella on katsottu olevan voimassa yleinen olettama siitä, että vireillä oleviin EU-tuomioistuimen tuomioistuinmenettelyihin liittyvät toimielinten oikeudenkäyntikirjelmät ovat salassapidettäviä siihen asti, kunnes asia on ollut esillä tuomioistuimen istunnossa.[60] Tämän jälkeen asiakirjat arvioidaan avoimuusasetuksen perusteella normaalisti, eli arvioitavaksi tulee asiakirjojen luovuttamisesta aiheutuva mahdollinen haitta tuomioistuinmenettelylle. Tämän osalta tuomio indikoi suhteellisen vahvasti, että tällaista haittaa ei ainakaan päättyneissä asioissa lähtökohtaisesti syntyisi. Näin ollen esimerkiksi komissiolta

58. T-36/04 API v. komissio, ECLI:EU:T:2007:258, kohdat 90–92, 105–107 ja 135–140.
59. C-514/07 P Ruotsi ym. v. API ja komissio, kohdat 74–103, 112–127, 130–135 ja 152–161.
60. Tuomion kritiikistä ks. Marios Costa – Steve Peers, Beware of Courts Bearing Gifts: Transparency and the Court of Justice of the European Union. European Public Law 25(3) 2019, s. 403–420, 416–418. Ks. myös julkisasiamies M. Poiares Maduron ratkaisuehdotus asiassa C-514/07 P Ruotsi ym. v. API ja komissio, jota tuomioistuin ei seurannut.

voi pyytää avoimuusasetukseen nojautuen komission oikeudenkäyntikirjelmiä ja pyyntö oikeuskäytännön valossa mitä todennäköisemmin hyväksytään, jos kyse on jo päättyneestä oikeudenkäyntimenettelystä.

Toimielinten oikeudenkäyntikirjelmien tutkiminen eri tavoin mahdollistaa hyvin erilaisten tutkimuskysymysten asettamisen ja esimerkiksi sen selvittämisen, kuinka usein jossakin asiaryhmässä tuomioistuin on suoraan asettunut komission puolelle ja millaiset komission argumentit ovat tuomioistuimessa voittavia. Kiinnostavia tutkimusasetelmia voisi löytyä esimerkiksi siitä, miten komission oikeudellisessa argumentoinnissa näkyvät instituutiolle muutoin tyypillisiksi katsotut piirteet toimimisesta esimerkiksi integraation moottorina.[61]

Unionin tuomioistuimen uudemman oikeuskäytännön perusteella EU-tuomioistuimen tutkimisessa voi päästä nyt vielä toimielinten argumentaatiota pidemmälle ja erityisesti tutkimaan EU-oikeuden kehittymistä diskursiivisena käytäntönä. Unionin tuomioistuin vahvisti asiassa C-213/15 P komissio v. Breyer, että komissiolla on velvollisuus tutkia ja tehdä päätös myös sellaisista asiakirjapyynnöistä, jotka kohdistuvat sen hallussa oleviin muiden osapuolten (tässä tapauksessa Itävallan) laatimiin oikeudenkäyntikirjelmiin. Komissiolta on näin ollen mahdollista toimielimiin sovellettavan avoimuusasetuksen nojalla pyytää osapuolten ja väliintulijoiden oikeudenkäyntikirjelmiä, jotka komissio on saanut haltuunsa ollessaan osapuolena tai väliintulijana tuomioistuinasiassa. Väitöskirjatutkimustani varten tehdyn tietopyynnön perusteella komissio toteuttaa tätä tuomioistuimen oikeuskäytäntöä moitteettomasti, joskin tietopyyntöjen käsittely vie aikaa, koska jäsenvaltioiden kirjelmien osalta komissio konsultoi oikeudenkäyntikirjelmän laatinutta jäsenvaltiota.[62]

EU-tuomioistuimen ratkaisussa erityisen kiinnostavaa on unionin tuomioistuimen ratkaisua edeltävä julkisasiamies *Michal Bobekin* ratkaisuehdotus, joka jossain määrin pyrkii ravistelemaan EU-tuomioistuimen omia käytäntöjä. Julkisasiamies piti itse asiakysymyksen ratkaisua, eli toimielimen velvoitetta luovuttaa sen hallussa olevat jäsenvaltion oikeudenkäyntikirjelmät, hyvin selvänä avoimuusasetuksen, oikeuskäytännön ja perussopimusten valossa, mutta totesi tämän tulkinnan johtavan ”joihinkin varsin kyseenalaisiin käytännön seurauksiin”. Tällä julkisasiamies viittasi erityisesti siihen, että tulkinnalla toimielin tosiasiallisesti velvoitetaan hoitamaan tehtävää, joka itse asiassa unionin tuomioistuimen

61. Komission roolista Stefan Becker – Michael W. Bauer – Sara Connolly – Hussein Kassim, The Commission: boxed in and constrained, but still an engine of integration. West European Politics 39(5) 2016, s. 1011–1031, 1012.
62. Toimielimen suorittama konsultaatio perustuu avoimuusasetuksen 4 artiklan 5 kohtaan. Kohdan soveltamiseen liittyy jossain määrin tulkinnanvaraista EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, jossa määritetään tarkemmin sitä, mikä oikeudellinen merkitys annetaan sille, jos jäsenvaltio vastustaa asiakirjan luovuttamista. Ks. C-135/11 P IFAW Internationaler Tierschutz-Fonds v. komissio, ECLI:EU:C:2012:376 ja T-59/09 Saksa v. komissio, ECLI:EU:T:2012:75.

itsensä pitäisi suorittaa.[63] Näin ollen julkisasiamies ehdotti ratkaisuehdotuksen yhteydessä muutoksia tuomioistuimen omiin institutionaalisiin järjestelyihin, jotka koskevat asiakirjajulkisuutta joihinkin sen lainkäyttötoimintaa koskeviin asiakirjoihin. Arvioissaan julkisasiamies korostaa, että oikeus tutustua asetuksen soveltamisalaan selkeästi kuuluviin asiakirjoihin ei voi riippua 28 erillisestä kansallisesta järjestelmästä.[64]

Ratkaisuehdotuksessaan julkisasiamies nostaa esiin keskeisen, rohkeaksi luonnehdittavan kysymyksen. Julkisasiamies katsoo, ettei asiaa tulisi lähtökohtaisesti lähestyä olemassa olevien velvoitteiden ja määräysten kautta, vaan ennemmin pitäisi esittää kysymys siitä, mitä 2000-luvun alun tuomioistuin itse haluaisi tehdä pitääkseen kohtuudella yhteyttä laajempaan yleisöönsä?[65] Tämän jälkeen julkisasiamies siirtyy arvioimaan lainkäytön avoimuuden taustalla olevia arvoja, joiksi hän erityisesti nostaa demokraattisen oikeudenkäytön, johon julkisasiamies liittää mahdollisuuden valvoa lainkäyttövaltaa ja sen takaamisen, että kansalaisilla on mahdollisuus osallistua julkiseen keskusteluun, mikä lopulta lisää tuomioistuinten ratkaisujen ymmärtämistä.[66] Demokraattisen oikeudenkäytön ohella julkisasiamies korostaa kirjelmien julkisuudella turvattavan myös oikeudenhoidon laatua.[67]

Eri maiden ja kansainvälisten tuomioistuinten käytäntöjen vertailun kautta julkisasiamies päätyy esittämään vaihtoehtoja sille, miten lainkäytön avoimuutta voitaisiin käytännössä parantaa. Ehdotustensa pohjustukseksi julkisasiamies jakaa unionin tuomioistuimen oikeudenkäyntiasiakirjat sisäisiin ja ulkoisiin. Sisäisillä julkisasiamies tarkoittaa unionin tuomioistuimessa tuomioistuinta varten laadittuja asiakirjoja, kuten ratkaisuehdotusten ja tuomioiden luonnoksia, alustavia kertomuksia ym. sisäisiä muistioita, jotka julkisasiamies sulkee ehdotuksensa ulkopuolelle asiakirjoina, jotka kuuluvat perimmäiseen ratkaisutoimintaan. Unionin tuomioistuimen ulkoisiksi oikeudenkäyntiasiakirjoiksi julkisasiamies luokittelee unionin tuomioistuimen laatimat unionin tuomioistuimen ulkopuolisten tahojen (asianosaisten, väliintulijoiden tai kansallisten tuomioistuinten) kanssa käytävää oikeudellista viestintää varten laaditut asiakirjat tai kolmansien osapuolten unionin tuomioistuimelle oikeudenkäyntimenettelyssä toimittamat asiakirjat, kuten asianosaisten toimittamat kirjelmät tai kansallisten tuomioistuinten ennakkoratkaisupyynnöt. Näiden asiakirjojen julkisasiamies katsoo voivan olla lähtökohtaisesti julkisia, ellei yksittäistapauksessa perustetta salassa-

63. Julkisasiamies Michal Bobekin ratkaisuehdotus asiassa C-213/15 P komissio v. Breyer, kohdat 73–74.
64. Ibid., kohdat 48–49.
65. Ibid., kohta 91.
66. Ibid., kohta 98.
67. Ibid., kohta 103.

pidolle ole.[68] Tämän lisäksi julkisasiamies esittää useita konkreettisia ehdotuksia avoimuuden toteuttamiselle.[69]

Julkisasiamiehen suosituksia ei ole toteutettu EU-tuomioistuimessa. Pääsy tuomioistuinkirjelmiin nojaa näin ollen edelleen komission tai jonkin muun avoimuusasetusta soveltavan EU-toimielimen kautta toteutettavaan julkisuuteen. Vaikka tilanne ei institutionaalisesta näkökulmasta ole optimaalinen, mahdollistaa oikeuskäytäntö kuitenkin tutkijalle pääsyn käytännössä kaikkiin EU-tuomioistuimessa esitettyihin kirjelmiin niin osapuolten kuin väliintulijoiden osalta, mikäli nämä kirjelmät vain ovat komission hallussa.[70] Tällainen aineisto voi osoittautua kullanarvoiseksi EU-oikeuden tutkijalle, joka etsii uusia EU-oikeudellisia kysymyksenasetteluja.

4. Miksi oikeustieteellisen tutkimuksen tulisi olla kiinnostunut muusta aineistosta kuin tuomioista?

Artikkelin jaksossa 2 pyrittiin avaamaan empiirisen oikeustutkimuksen suuntausta erityisesti EU-oikeuden tutkimuksessa linkittäen se erityisesti EU-oikeuden luonteeseen. EU-tuomioistuimeen toimitettujen oikeudenkäyntikirjelmien tutkiminen mahdollistaa tällaisen empiirisen tutkimusotteen ja sitä kautta avaa mahdollisuuksia uudenlaisten tutkimuskysymysten esittämiseen. Kuten Gareth Davies toteaa, EU-oikeuden teleologinen luonne korostaa tarvetta empiiriselle oikeustutkimukselle. Tällaiseen tutkimukseen edellä mainittu oikeudenkäyntikirjelmäaineisto tarjoaa erinomaisia välineitä. Niiden avulla voidaan selvittää tietyn teleologiaan nojaavan EU-tuomioistuimen ratkaisun taustoja ja esimerkiksi sitä, onko ratkaisun takana ollut merkittävä määrä jäsenvaltioita tai onko tuomioistuin mahdollisesti päätynyt tulkintaan, jota useat jäsenvaltiot ovat vastustaneet. Samalla voidaan selvittää, onko tuomioistuin mahdollisesti jättänyt joitakin argumentteja huomiotta tai kenties päättänyt vaieta jonkin jäsenvaltion esittämän argumentin osalta.[71]

Oikeudenkäyntikirjelmien tutkiminen mahdollistaa myös erityisesti politiikkarelevantin oikeustutkimuksen tekemisen. Oikeudenkäyntikirjelmiä tutkimalla voi esimerkiksi selvittää sitä, onko jokin politiikkasektori tai kysymys sellainen,

68. Ibid., kohdat 126–127.
69. Ibid., kohdat 128–141.
70. Käytännössä komissio osallistuu lähes poikkeuksetta kaikkiin tuomioistuinkäsittelyihin osapuolena tai vähintään väliintulijana, joten komissiolla on hallussaan kattavin arkisto oikeudenkäyntikirjelmiä.
71. EU-tuomioistuimen vaikenemisesta osana sen argumentaation analyysiä ks. Sankari 2013, s. 214–224.

että jokin jäsenvaltio on jatkanut poliittisessa päätöksentekomenettelyssä (usein lainsäädäntömenettelyssä) esittämien kantojensa ajamista myös tuomioistuimessa argumentoimalla poliittisia tavoitteitaan tukevien oikeudellisten tulkintojen puolesta. Merkityksellistä jäsenvaltioiden EU-politiikan kannalta olisi selvittää, voiko tuomioistuinmenettely olla jäsenvaltiolle tehokkaampi väylä tavallaan jatkaa politiikkaneuvotteluja, joissa mahdollisesti on lainsäädäntövaiheessa jouduttu antamaan määräenemmistöpäätöksenteon vuoksi periksi.[72] Tuomioistuimessa kaikki jäsenvaltiot ovat ainakin muodollisesti yhdenvertaisessa asemassa, joten erityisesti pienille jäsenvaltioille tällainen strategia, jossa vahvimmalla oikeudellisella argumentilla on suurin painoarvo, voisi olla hyödyllinen. Tällaisia strategioita voitaisiin hahmottaa ja paljastaa systemaattisemmalla jäsenvaltioiden väliintulojen sisältöjen tutkimuksella.

Jäsenvaltioiden oikeudenkäyntikirjelmien tutkiminen mahdollistaa myös sellaisten kysymysten esittämisen, kuten kenen argumentti on menestynyt kussakin tapauksessa, millaisia argumentteja tietty jäsenvaltio on esittänyt ja onko esimerkiksi kyse jonkin tietyn kansallisen intressin suojaamisesta argumentoimalla tietyn oikeudellisen tulkinnan puolesta ja mikä tällainen intressi voi olla.

Periaatteellisemmalla tasolla EU-tuomioistuimen toiminnan avaaminen oikeudellisen tutkimuksen keinoin voi parantaa myös tuomioistuimen toiminnan legitimiteettiä ja mahdollisuuksia demokraattisesti valvoa sen toimintaa. Julkisasiamies Bobek korosti tätä näkökulmaa edellä mainitussa ratkaisuehdotuksessaan.[73] Lienee hieman liioiteltua odottaa tavallisilta kansalaisilta kiinnostusta perehtyä EU-tuomioistuimen toimintaan sillä pieteetillä, jota väliintulokirjelmien ja osapuolten kirjelmiin perehtyminen edellyttäisi. Tämä on nähdäkseni oikeudellisen tutkimuksen tehtävä, joka tulostensa kautta voi välittää tietoa myös julkiseen keskusteluun.

Julkisasiamies Bobek korostaa, että avoimuus parantaa oikeudenhoidon laatua luomalla kannustimia lainkäyttötyön ja sen tulosten parantamiselle.[74] Näiden tulosten arvioiminen on erityisesti oikeudellisen tutkimuksen tehtävä, jota sen on vaikea hoitaa, jos käytettävissä on vain rajalliset lähteet tutkimuksen tekemiselle. Julkisasiamies Bobek katsoo, että kirjelmillä on olennainen tehtävä haluttaessa ymmärtää ratkaisu, sen sisältö ja ratkaisuun johtanut dialektiikka. Tutkimalla kirjelmiä voidaan myös nähdä, että tuomioistuin on tutkinut ja arvioinut perusteellisesti asianosaisten esittämät väitteet. Bobek korostaa, että kirjelmien julkisuus auttaa yleisöä ymmärtämään oikeuden ratkaisun taustalla

72. Ks. esimerkiksi Yhdistyneen kuningaskunnan kumoamiskanne asiassa C-270/12 Yhdistynyt kuningaskunta v. parlamentti ja neuvosto, ECLI:EU:C:2014:18. Mahdollista on myös, että jäsenvaltiot osallistuvat oikeudenkäyntiin EU-tuomioistuimessa ja häviävät, joka aiheuttaa painetta lainsäädännön muuttamiseen poliittisessa prosessissa. De Witte 2012, s. 142.
73. Julkisasiamies Michal Bobekin ratkaisuehdotus asiassa C-213/15 P komissio v. Breyer, kohdat 93–96 ja 99.
74. Ibid., kohta 96.

olevaa logiikkaa ja sitä, miksi jokin argumentti on voinut menestyä toisen sijaan.[75] Toisaalta oikeudenkäyntiaineiston kriittisellä oikeudellisella tutkimuksella voidaan myös esittää tuomioissa mahdollisesti piileviä puutteita edellä mainittujen seikkojen osalta, mikä osaltaan voi auttaa unionin oikeuden laadun ja legitimiteetin kehittymisessä. Bobek korostaa lisäksi, että kirjelmien julkisuuden kautta jokainen voi selvittää, miten tuomioistuin päätyi tiettyyn ratkaisuun, ja toisaalta kirjelmät voivat valaista joitakin epäselviä ratkaisuja ja paljastaa tuomioistuimen perustelujen systemaattiset kaavat.[76] Kohdistamalla tutkimuksellinen mielenkiinto tällaisiin kysymyksenasetteluihin voidaan mahdollisesti parantaa tuomioistuimen ratkaisujen ennakoitavuutta.

Vaikka EU-tuomioistuin ei ole vielä edennyt julkisasiamies Bobekin viitoittamalla tiellä ja avannut oma-aloitteisesti pääsyä tuomioistuinkirjelmiin, on näihin asiakirjoihin edellä mainitun oikeuskäytännön turvaamana aiempaa systemaattisempi pääsy toimielimille esitettävien asiakirjapyyntöjen kautta. Väitöskirjatutkimuksessani olen hyödyntänyt tätä mahdollisuutta ja saanut sitä kautta käytettäväkseni uniikin empiirisen aineiston, jolla pyrin selvittämään erityisesti hallinto-oikeuden eurooppalaistumisen ilmiötä jäsenvaltioiden, toimielinten ja EU-tuomioistuimen välisessä oikeudellisessa dialogissa. Aineiston keruu ja läpikäynti on toki työlästä, ja sellaista, johon oikeustieteen tutkijalla ei välttämättä ole valmiita työvälineitä käytössään. Toisaalta aineiston mahdollistamien uudenlaisten tutkimuskysymysten tutkimiselle saa tätä kautta ehtymättömältä tuntuvan tietovarannon.

75. Ibid., kohta 99.
76. Ibid., kohdat 102–103.

New sources for researching EU law

LIISA LEPPÄVIRTA, LL.M., Doctoral Student, University of Helsinki

The article highlights new avenues and sources of information for conducting research on the Court of Justice of the European Union and its case-law. It evaluates possible new research questions that the new material provides. The author studies the transparency rules and practices of the Court, as well as the case-law that has recently changed these practices. The case-law makes it clear that it is possible, through access to documents requests, to gain access to documents submitted by parties and interveners in a particular case. The author examines the importance of this new material for researching the Court of Justice and the meaning of this new research material in the light of the methodological premises of EU law. The author argues that this research material is relevant for legal scholars especially when conducting empirical research, but it can also enrich the dogmatic research of EU law.